

Drugi članki ali sestavki / 1.25

Marko Smole, Daniela Hobar, Sonja Hercog

MEDNARODNA ETNOLOŠKA DELAVNICA V ORGANIZACIJI ZASEBNE ZBIRKE – ZAKAJ PA NE! Velike izkušnje iz male vasi Plešče

Dunja Majnarić Radošević iz Zagreba na predavanju v pleški šoli.
Foto: Sonja Smole, avgust 2007

V letošnjem poletju je družina Smole v zasebni etnološki zbirki »Palčava šiša« v obmejni vasi Plešče na Hrvaškem v okviru projekta, ki ga je finančno omogočil Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, organizirala prvo etnološko delavnico v dolini reke Čabranke in Zgornje Kolpe. V Plešče smo bili na uvodni del povabljeni že 18. in 19. avgusta, ko smo lahko s sodelovanjem strokovnjakinj Slovenskega in Hrvaškega etnološkega društva – Anite Matkovič iz Belokranjskega muzeja in Dunje Majnarić Radošević iz Zagreba, ki vodi etnološke šole HED – spoznavali kulturno dediščino pleškega kraja in njegove okolice z obeh bregov Čabranke. Na predavanja, obhode in ogleda so bili vabljeni tako domačini kot obiskovalci z obeh strani meje, ki jih je zanimalo, kaj je etnologija, zakaj Plešče in zakaj ravno kulturna dediščina kot možen razvojni potencial in prepoznavna identiteta kraja.

Priprave na delavnico so potekale kar nekaj tednov, če ne mesecev, njihov zaključek pa je bil za vse prijetno presenečenje – v zadnjih dneh je prišla ponudba novinarja Mladena Kušca iz Radia Hrvaška za snemanje enourne kontaktne oddaje Zagonetna putovanja iz »Palčave šiša«. V soboto, uro pred uradnim začetkom delavnice, takoj po novicah ob osmi uri, v katerih smo lahko zopet poslušali o mejnih političnih nesoglasjih med politiki obeh držav, je s pomočjo mladih udeležencev etnološke delavnice potovalo v eter drugačno sporočilo – o sodelovanju in večstoletnem sožitju obmejnih prebivalcev.

Prvi dan so bila v pleški šoli, kamor že več kot stoletje in pol

Logo Etnološke zbirke rodbine Čop.

zahajajo uka željni vaščani, predavanja o etnologiji, etnografiji in zgodovini tega lepega, a trenutno precej pozabljenega dela Hrvaške in Slovenije. Zaključil jih je vodeni ogled vasi po v lanskem letu označenih krožnih poteh. V popoldanskem času smo s pomočjo Občine Osilnica pod vodstvom zgodovinarja Jožeta Ožure iz Društva Osilniška dolina obiskali slovenski del doline – cerkvico iz 17. stoletja v Ribjeku, vas Osilnico s cerkvijo sv. Petra in Pavla ter galerijo domačina, akademskega kiparja Staneta Jarma. Zvečer so obiskovalci v Palčavem salonu ob pesmi pleških fantov in Goranove harmonike in pod mentorstvom Anite iz Metlike ter dveh Maric – izkušenih izdelovalk iz Bosljive Loke, preizkušali spretnost svojih prstov pri izdelavi cvetja iz papirja.

V nedeljo smo spoznavali kratko rečico Gerovčico od izvira do Salančevega mlina, Malinaričeve žage, kovačije na Jeziri ter marljivo ohranjene kmetije Črčkovih v Zamostu. Popoldne smo se s številnimi Pleščani podali na pohod po stari karavanski poti po kolpski dolini – v Zakrajc Turkovski, do Rezučke hiše, ki s skrbnim delom Bojana Pajniča in društva Zakrajčke košenice še vedno čuva svojo staro črno kuhinjo in hrani zanimivo etnografsko zbirko. Kot je v teh krajih običaj, nista manjkali niti harmoniki narečnega kantavtorja Matije Turka iz Črnega potočka in našega Gorana Majetiča iz Plešč. Narečna pesnica Josipa Klepac iz Čabra nam je brala svoje pesmi. Večer smo zaključili s piknikom, ki ga je na Pleškem polju za skoraj šestdeset udeležencev organizirala Občina Čabar.

Uvodnim dnevom je sledila petdnevna delavnica pod vodstvom Marka Smoleta ter mentoric Daniele Hobar, študentke arhitekture iz Gerova, in Sonje Hercog, študentke etnologije in kulturne antropologije iz Laškega. Z dvanajstimi dijaki in učenci gimnazije in osnovne šole iz Plešč in sosednjih krajev smo raziskovali zbirke in okolico »Palčave šiša«. Pod mentorstvom Daniele Hobar smo si ogledali že skoraj pozabljeno najstarejšo stavbno dediščino doline na obeh straneh meje. Mentorica je najprej ra-

zložila nekaj osnov v zvezi z arhitekturo ter nas opozorila na podrobnosti, na katere smo morali biti pri opazovanju hiš še posebno pozorni. Z lastniki vseh hiš, ki smo jih obiskali, smo se podrobneje pogovarjali o njihovem zgodovinskem razvoju ter družinskem življenju, povezanim s hišo. Nismo zbrali samo zanimivih zgodb, hiše smo raziskali še z arhitekturnega vidika in izmerili notranjost in zunanost hiš ter skicirali fasade. Po vrnitvi s terena smo pri Palčavih risali tlorise, popravljali fasade, ki so se v primerjavi s preteklostjo kar precej spremenile, ter ugotavljali, kdaj in na kakšen način so bile hiše renovirane. Med

*Podstreha »Palčave šiše«.
Foto: Sonja Smole, avgust 2007*

vsemi, ki smo jih obiskali, naj poudarimo več kot 170 let staro Jurinovo hišo v Mandlih in Šuštarjevo hišo iz istega obdobja v Plešcih, saj imata obe zelo dobro ohranjeni kleti s polkrožnim obokom, prva celo del s križnim obokom in stebri, zanimivi pa so tudi portali vhodnih vrat ter detajli oken.

Z drugo mentorico, Sonjo Hercog, smo obiskovali starejše vaške prebivalce in zapisovali njihove narečne pripovedi o nekdanjem načinu življenja in »Palčavi šiši«. Pred odhodom je mentorica učencem in dijakom predstavila osnove terenskega dela kot bistvo etnografije, tega pa so uspešno povezali z znanjem o »Palčavi šiši«. Izbrali smo si določeno temo, si napisali okvirna vprašanja ter po modelu polstrukturiranega intervjuja sogovornike spraševali o življenju pred drugo svetovno vojno in takoj po njej ter o takratni vlogi Palčave hiše. S pomočjo intervjujev smo izvedeli veliko novega o vasi in okolici ter si zabeležili dragocene podatke o načinu prodaje v Palčavi trgovini ter o plesih, ki so jih plesali v njihovi gostilni. Ljudi smo intervjuvali v dopoldanskem času, v popoldanskem pa smo zapiske marljivo vnašali v računalnik, saj smo se zavedali, da marsikatera informacija lahko koristi nadaljnjim raziskovalcem vasi ali Palčave hiše. Zapisovanje v narečnem jeziku ni ravno mačji kašelj in je bil za celotno skupino velik izziv.

Del skupine je katalogiziral obširno Palčavo knjižnico, ki premore več tisoč nemških, hrvaških in slovenskih knjig. Družno smo obiskali Bosljiivo Loko na slovenski strani in spoznavali domačijo družine gospe Olge Lenac, ki je s svojimi stavbami rasla celo devetnajsto stoletje, naselje z vaško cerkvico ter cerkev

sv. Ane, ki stoji na meji zgornjega dela kolpske doline oziroma nekdanjega kočevskega gospostva.

Na obhodu nismo spregledali niti tovarne Lož Metalpres, Plešce, in proizvodnje GEC d. o. o, kjer so zaposleni mnogi domačini, in kjer so nam pripravili kosilo. V popoldanskih urah so nas obiskovali ljudje z območja čabranske občine, ki se ukvarjajo s kulturno dediščino. Naši gosti v Palčavem salonu so bili zdravilka Milka Ožbolt, pisatelj, zgodovinar in zapisovalec domačega narečja Slavko Malnar ter pisatelj in pesnik Zlatko Pochobrasky.

*Katalogizacija knjižnice »Palčave šiše«.
Foto: Tita Porenta, avgust 2007*

*Snemanje za lokalno televizijo.
Foto: Marko Smole, avgust 2007*

Delavnico smo zaključili v petek popoldne s predstavitvijo projekta ter podelitvijo zahval udeležencem in donatorjem. Na Palčavem dvorišču smo si ogledali predstavo, ki jo je v narečju odigrala dramska skupina dijakov iz Gimnazije Čabar pod vodstvom mentorice, profesorice Veronike Pochobrasky.

In še naše zadnje uradno druženje z udeleženci delavnice, mladimi Čabrani: v soboto, 29. septembra 2007 smo se družno odpravili na ekskurzijo iz Čabra ob stari trgovski poti skozi Loško dolino in Cerkniško polje, po kateri so nekoč trgovali in preva-

*Nedeljski piknik na Pleškem polju.
Foto: Sonja Smole, avgust 2007*

*Zaključno srečanje pred »Palčavo šišo«.
Foto: Sonja Hercog, avgust 2007*

*Slavko Malnar, zgodovinar in zapisovalec narečja z udeleženci delavnice.
Foto: Sonja Smole, avgust 2007*

žali robo v osrednjo Kranjsko in nazaj mnogi naši predniki. V Škofji Loki smo si ogledali Nacetovo hišo in stari del mesta. Nadaljevali smo do Ljubljane, nismo pa pozabili niti na pogled nanjo z vrha Sv. Katarine niti na Slovenski etnografski muzej, Ljubljanski grad in večerno razpoloženje s svečami ob Ljubljani ... Bilo je lepo in dokazali smo: tudi lastniki zasebne zbirke v zamejstvu so s pomočjo okoliških ljudi dobre volje sposobni organizirati kakovostno in odmevno etnološko delavnico, ki omogoča spoznavanje lastne preteklosti in stoletja stare, a začuda – kljub drugačni medijski podobi še vedno žive povezave med sosedi z obeh strani meje.

Hvala vsem, ki ste pomagali: Palčavi družini, Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu, drugim donatorjem, domačinom, Kristjanu Rajšlu, ravnatelju Gimnazije Čabar, HED in SED, etnologinji Titi Porenta, novinarjem radijskih in televizijskih postaj ter časopisov, in vsem udeležencem. Kultura ne pozna meja – niti v z obmejnimi režimom tako nesrečno ločeni dolini reke Čabranke in Zgornje Kolpe ...

Veseli bomo, če se nam boste naslednjič pri odkrivanju naše skupne domovine pridružili tudi vi.

Datum prejema članka v uredništvo: 5. 10. 2007.

